

Hemşirelikte Entelektüel Sorumluluk Intellectual Accountability in Nursing

Tuğba Uluocak Köse¹

Öz

Sağlık hizmetleri çok sayıda farklı uzmanın bir arada çalıştığı disiplinler bütünüdür. Hemşirelik, sağlık hizmetleri içerisinde anahtar rolde değerlendirilen bir sağlık disiplindir ve hemşireler sağlık hizmetlerinin verildiği tüm alanlarda etkin bir şekilde görev alan sağlık hizmeti sunucularıdır. Küreselleşme ve eşitsizliklerin etkilerinin daha fazla konuşulduğu günümüzde, diğer alanlarda olduğu gibi sağlık bakım alanında da; bilimsel temeli, sorumluluk duygusu ve etik yönü güçlü, hasta ve hasta hakları odaklı yaklaşıma uygun ve kaliteli hizmet anlayışına sahip meslek üyelerine erişilmesi daha fazla üzerinde durulması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Hemşirelikte değer yaratma sürecinde hemşirelerin toplumla karşılıklı etkileşimlerinin farkında olmaları ve sosyal, kültürel ve toplumsal olguları önemsemeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu derlemede güncel veriler ve beklentiler ışığında; klinik, yönetici ve akademisyen hemşirelerin, koruyucu sağlık hizmeti ve nitelikli bakım sağlamada kalite ve etkinliği sağlayacak temel ve beklenen özellikleri entelektüel sorumluluk çerçevesinde değerlendirilmiştir. Derlemenin amacı; entelektüel sorumluluk ile hemşirelik arasındaki ilişki hakkında bakış açısı sunmak ve olası sağlık bakım ve toplumsal çıktılara yansımaya dikkat çekmektir. Hemşirelerin küresel bir bakış açısı kazanmaları ve bunları sağlayabilmek için entelektüel sorumluluklarının geliştirilmesi gerektiğinin önemine değinilerek konuya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel özellik, hemşire, sorumluluk

Abstract

Health services are a set of disciplines in which many different specialists work together. Nursing is the health discipline that is key role evaluated and nurses are health service providers who takes actively charge in all areas where health services are provided. Today, where the effects of globalization and inequalities are discussed more, reaching members of the profession who have a strong scientific basis, sense of accountability and ethics, who are suitable for a patient and patient rights-oriented approach, who have a high quality and high service understanding, is considered as an issue that needs to be emphasized more. In the process of creating value in nursing, it is emphasized that nurses should be aware of their interactions with the society and should care about social, cultural and social phenomena. In this review, in the light of current data and expectations; the basic and expected characteristics of clinical, managerial and academic nurses who will provide quality and effectiveness in providing preventive health services and qualified care, have been evaluated within the framework of intellectual accountability. The aim of the review is to present a perspective on the relationship between intellectuality and nursing and to draw attention to the reflection on possible health care and social outcomes. Emphasizing the importance of nurses to gain a global perspective and to develop their intellectual accountabilities in order to provide these, suggestions were made on the subject.

Keywords: Accountability, intellectual property, nurse

¹**Sorumlu Yazar,** Doktor, Ankara İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Başkanlığı/Sağlık Hizmetleri İzleme, Değerlendirme ve Denetim Birimi, Ankara, Türkiye, E-mail: tgb.kose7@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8467-9318

Geliş Tarihi: 19 Haziran 2022, Kabul Tarihi: 26 Ocak 2023, Yayınlama Tarihi: 22 Mayıs 2023

Giriş

Bilim insanlarının, sosyal, kültürel ve kişisel yaşamlarında bir duruş sergileme amacı gütmemesinin temelinde, mesleki profesyonelliğinin yanı sıra ilkesel anlamda bir yaşam tarzı oluşturmalarının da son derece önemli olduğu üzerinde durulmaktadır.¹ Küreselleşmenin ve eşitsizliklerin etkilerinin daha fazla konuşulduğu günümüzde, diğer alanlarda olduğu gibi sağlık bakım alanında da; bilimsel temeli, sorumluluk duygusu ve etik yönü güçlü, hasta ve hasta hakları odaklı yaklaşıma uygun ve kaliteli hizmet anlayışına sahip meslek üyelerine erişilmesi daha fazla üzerinde durulması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir.²

Küreselleşmeyle birlikte politik, ekonomik, teknolojik, kültürel alanlarda meydana gelen değişimler ve eşitsizlikler gibi sağlığın sosyal bileşenlerine ilişkin mevcut durumun, sağlığı olumsuz yönde etkilediğine ilişkin araştırma kanıtları artmaktadır.² Sağlığın sosyal belirleyicileri üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre bir bilim insanı olan hemşireye; mesleki sorumluluklar ve toplumsal rollerin yanı sıra entelektüel sorumlulukların da yüklendiği söylenebilir. Hemşireliğin yönetmeliklerle belirlenmiş rolleri, sağlığı geliştirici/koruyucu hizmetlerdeki sorumlulukları, uluslararası bildiriler ve Uluslararası Hemşireler Birliği'nin hemşirelik mesleğinin gelişen rolleri üzerine yaptığı vurgular, hemşireliğin; mesleki, toplumsal ve entelektüel sorumluluklarına dikkat çekmektedir.²⁻⁶

Gelişen teknoloji ile birlikte bilimsel alanda birçok kavram ve anlayış yeniden tanımlanmaktadır. Bu çerçevede hemşirelikte her bir meslek üyesinin; mesleki, toplumsal, kültürel ve siyasal sorumlulukları ile ilgili ulusal ve uluslararası akademik çalışmalar taranmış ve sonuçları hemşireliğin etkin bakım rolü, liderlik özelliği, vizyonu ve entelektüel sorumlulukları ile bağdaştırılmıştır.

1. Entelektüellik ve Bilim İnsanı

Entelektüellik, toplumsal konum ya da kimliği itibarıyla benzer birçok kavram gibi işlevselliği ve yaklaşımı nedeniyle tek bir tanıma indirgenemeyecek bir kavramdır. Etimolojik olarak “intellect” sözcüğüne dayanır ve ilk kez Fransa’da kullanılmıştır. Sözlük anlamı olarak bakıldığında; zihni, fikri, düşünsel, zeki ve aydın gibi anlamlara karşılık gelmektedir⁵. Entelektüel kavramı aydınlanma çağı ile ortaya çıkmıştır ve akıl, mantık, sorgulama gibi öğeleri içermektedir⁷. Entelektüel kişiler, toplumsal sorumlulukları bir uğraş olarak gören ve toplumun değişim ve gelişiminin önemli bir aktörü olarak ifade edilmektedir.^{6,7}

Foucault, entelektüeli; üstlendiği mesleğin bilincinde olan ve hastane laboratuvar, üniversite gibi spesifik bir disiplin ya da kurumda çalışan kişiler olarak ifade etmiştir.^{8,9,10,11} Aynı zamanda entelektüellerden, kendi mesleği ya da sanatının üzerine çıkararak küresel konularla ilgilenmesi, belli bir faaliyet tarzına yönelmesi de beklenmektedir.¹ Her tanımın ve

ifadenin bir yanı daha ağır basıyor gibi görünmekle birlikte aydın ve entelektüellerden, bilimsel ve felsefi faaliyetleri yanında milletlerinin maddi, manevi ve toplumsal gerçekliklerini evrensel ve bilimsel doğrular ile sentezlemesi beklenmektedir.^{1,8}

Bilim insanı; evrensel düşünen, objektif, ahlaki sorumluluğu yüksek, ana dilini iyi kullanabilen, bilginin göreceli bilincine sahip ve nedenselliği kurarak eleştirel düşünen kişi olarak ifade edilmektedir. Bilim insanının sorumlulukları sadece laboratuvar ve kütüphane ortamlarında kaldığında, toplumu yeterince aydınlatamadığı ifade edilir.^{5,12} Bu sebeple bilim insanlarından teknolojinin doğaya ve insanlara zarar verici etkilerine karşı çıkabilen, sanat ve edebiyat etkinliklerine destek veren, insanların birbirlerine baskı yapmasına karşı çıkan kişiler olması da beklenir.^{5,13} Bilim insanları formasyonu nedeniyle öğretmene benziyor olsa da bilim insanının asıl işi öğretmek ve eğitmek değil; düşünmek, sorgulamak, analiz etmek ve edilmesini sağlamaktır.

Bilim insanı ve entelektüeller, olgu ve olayları bilimsel düzlemde inceleyip analiz etme, sorunları evrensel nitelikte ele alarak ifade etme, zihinsel ve ahlaki eğilimleri olma, eleştirel gözle yaklaşma, kendi toplumu ve evrenleri içerisindeki sorunları kendine dert edinme ve bireyin öz haklarının savunucusu olma gibi özellikleri ile ortak paydada buluşmaktadır. Bir başka ifade ile entelektüel bilim insanı, küreselleşmenin kendine özgü oluşturduğu hayat tarzına karşılık, etik duygu/düşünce ve etik yaşamayı temel alır. Evrensel haklar paydasında insanlığın yok edilmesinin önüne geçilebilmesi için çaba harcaması temel uğraşısıdır.^{5,14} Kaynakların entelektüellik üzerine yorum ve tanımları genel bir çerçevede incelendiğinde, entelektüel düzeydeki sorumluluklar; bilgiyi insanlık ve topluma dönük kullanabilen, mevcut sistemsel sorunları toplum öncelikli yönde savunan, eleştirel ve özgür düşünen, yorumlayıcı ve çözüme odaklanan, imaj sahibi, bilgi düzeyini ileri görüşlülük ile birleştirebilen, eğitimsel (felsefe, sanat, tarih, spor, politika) açıdan çok yönlü olabilen, eşitlik ve adaleti sağlamada toplumu güçlendirici rolleri önemseyen ve ahlaki sorumluluklarını mesleki sorumlulukları ile birleştirebilen kişiler olarak ifade edilebilir.^{1,5-14}

Literatürdeki entelektüellik ve bilim insanı tanımlamalarından hareketle; entelektüel sorumluluğun bilim insanının önemli özellikleri arasında değerlendirildiği söylenebilir. Çünkü düşünen ve bilgi üreten, sürekli eğitim ve öğretime önem veren, karşılaştığı olaylar ile olması gerekenler arasında bağlantı kuran ya da bağlantı arayan, zekasını analitik düşünme yetisi ile birleştirebilen ve merakını farkındalık ile birleştirerek kendini geliştirenlerin daha entelektüel değerlendirildiği kabul görmektedir.^{1,5,7,8,11,15}

2. Hemşirelik Bilimi ve Entelektüellik

Bakım, insanlığın varoluşundan bu yana ihtiyaç duyulan, insan varlığının vazgeçilmez bir yapı taşıdır. Bakım kavramını profesyonel bir rol olarak üstlenen meslek ise hemşireliktir. Hemşirelik hizmeti, hemşirelik bakım süreci yöntemiyle, bireyin olası ve var olan sağlık sorunlarına yönelik profesyonel uygulamaları içerir. Hemşirelik; eğitim, yönetim, araştırma ve meslektaşlık/örgütlenme gibi profesyonel alanları kapsar.¹⁶⁻²¹ Meslekte bilimsellik ve profesyonellik; uygulama için gereksinim duyulan bilgiyi ortaya çıkarmak, değişimleri takip edebilmek, hizmetin niteliğini artırarak daha iyiye ulaşmak ve ulaştırmak için gereklidir.²²⁻²⁵ 1981 yılında Kelly tarafından genişletilen meslekleşmenin ve profesyonelleşmenin sekiz kriteri içerisinde; araştırmalarla sürekli güncellenen ve geliştirilen bir bilgi birikimine sahip olması, hizmetin entelektüel aktiviteleri içermesi ve bu konuda bireysel sorumluluk alma gibi güçlü özelliklerinin olması gerektiği ifade edilmektedir.²⁶

Son dönemlerde küreselleşmenin ve teknolojinin ilerleyişi ile değişen koşullar, hemşireliğin sağlık sistemindeki rolünü ve önemini giderek artırmıştır. Küreselleşme, politik yapılarda değişkenlik, döviz dalgalanmaları ile stabil olmayan ekonomi, etnik sorunlar, şiddet ve küresel ısınma gibi çevresel değişikliklerin yarattığı olumsuz etkilerin, her geçen gün daha fazla eşitsizlik yarattığı kabul görmektedir. Bu durum sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerindeki adil dağılıma olumsuz bir etki yaratması ile sağlıkta değişen koşullara işaret etmekte ve yeni talepleri de beraberinde getirmektedir.²⁷ Bu değişen koşullar günümüzde güç dengesizlikleri, eşitsizlikler ve adaletsizlik oluşturmakta ve dünya çapında artan bu gerilimlerin yarattığı sorunların çözümüne yönelik çaba gerektirmektedir.^{2,4} Bu sorunların çözümünün doğrudan ve dolaylı olarak hemşirelikle de bağlantılı olduğunun görülmesi,^{2,3,27} hemşirelik rollerini giderek daha önemli hale getirmiştir.^{3,27,28} Hemşirelik mesleği, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün de ifade ettiği gibi; halk ile karmaşık sağlık sistemi arasında sağlık hizmetleri sunumunda önemli bir köprü olarak ifade edilmektedir. Ayrıca hemşirelerin birçok ülkede tüm sağlık işgücünün %50'sinden fazlasını oluşturması ve 2030 yılına kadar küresel sağlık işgücündeki eksikliğin de %50'sinden fazlasının hemşirelik alanında beklenmesi nedeniyle özellikle önemli olarak değerlendirilmektedir.³ Bu nedenle hemşireler, giderek öncelikleri değişen güncel koşullarda, her gün farklı ortamlarda sağlık düzeyinin yükseltilmesi için sağlık politikası önerileri ile hemşireliğin üstlenmesi gereken yeni rollerini geliştirmek durumunda olduklarını fark etmelidir.^{7,27-32} Bu roller kurumsal görevlerinin yanı sıra hemşirelerin ulusal ve global konularla aktif olarak ilgilenmesini ifade etmektedir. Toplumun sağlığını korumaya ve savunmaya yönelik konularda öncü ses olması ve bu süreçte ahlaki ve entelektüel sorumluluklarının olduğu konusunda farkındalık içerisinde olması beklenmektedir.^{6,7} Çünkü

entelektüel kişiler toplumsal gelişim ve değişim sürecinin öncüleri olarak değerlendirilmektedir.⁷

Hemşirelerin, çağdaş sağlık taleplerini karşılamaya yönelik hedeflere ilişkin geliştirilecek çözüm yollarını hem akademik alanda hem de uygulama alanında tek tek ele alması, ulusal öncelikleri belirleyen politikalara katılması, süreç içerisinde gerekli entelektüel sorumluluklarının da farkında olarak savunucu ve erdemli davranması beklenmektedir.^{6,7,27} Hemşirelerin bu süreç içerisinde oluşan ve oluşabilecek değişimi yönetebilecek bilgi ve yeteneğe sahip olması, tüm güncel gelişmeleri gerekli bilimsel ve güvenilir kaynaklardan takip ederek süreci yönetebilecek düzeyde çağdaş hemşirelik kavramları ve modelleri üzerinde çalışmaları beklenmektedir.⁶ Bu süreçte; toplumu güçlendirici rollere, bireysel ve ahlaki sorumluluklara, sürekli eğitim gerekliliğine, yeni kavramlar ile hemşireliği birleştirebilmeye, aktivist yaşama ve vizyonları gerçeğe dönüştürebilme noktasındaki yeni fikir ve değerlere önemle yaklaşılmasının gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Her yeni fikir ve değer, mesleki sorumluluklarımızla bireysel ve entelektüel sorumluluklarımızı hem teorik hem pratik tabanda birleştirebilecektir.

2.1. Mesleki ve Toplum Güçlendirici Roller

Bir toplumun sağlık düzeyi; yaşama sağlıklı başlamak, ekonomi, eğitim, çalışan güvenliği, istihdam ve çalışma koşulları, gıda güvenliği, bağımlılık, sağlık hizmetlerine erişim, ulaşım, barınma durumu ve sosyal destek gibi sağlığın sosyal belirleyicilerinden (SSB) etkilenmektedir. Sağlığın sosyal belirleyicileri ne kadar yüksek düzeyde ise tam bir iyilik halinden bahsetmenin o kadar mümkün olduğu ifade edilmektedir.²⁸ Aynı zamanda SSB, kötü sağlığın nedenlerinin sosyal çevrede olduğuna vurgu yapmaktadır. Sağlığın sosyal belirleyicileri kavramı ile sağlıklı çevreler oluşturma ve bu durumu sürdürülebilir kılmanın önemi uluslararası bildirgelerde vurgulanmaktadır. Sağlığın Geliştirilmesi Ottawa Bildirgesi, Jakarta Bildirgeleri, Sağlık 2020 Belgesi ve Herkes İçin Sağlık Hedefleri bu konunun önemine vurgu yapan bildirilerdir. Bu husustaki en son vurgu yapılan nokta Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)'dir.^{28,29}

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, Birleşmiş Milletler tarafından 2030 Gündemi kapsamında hedef olarak belirlenmiş ve ülkelerin ortak ihtiyaç ve ilgilerini içeren konu başlıkları 17 maddede toplanmıştır. Bu ana noktalar; yoksulluğun ve açlığın giderilmesi ile eşitsizliklerin azaltılması, iyileştirilmiş beslenme, sağlık ve iyilik haline verilen değerin artırılması, kaliteli eğitim, temiz su ve sanitasyonu, iklim değişiklikleri, karşılanabilir ve temiz enerji, su altındaki yaşamın ve karasal ekosistemlerin korunmasının önemi, toplumsal cinsiyet eşitliği, sorumlu tüketim ve üretim gerçeği, barış, adalet, güçlü kurumlar ve tüm bu hedefler için ortaklıktır.³⁰ 2030'da amaçlarına ulaşmayı hedefleyen 191 Birleşmiş Milletler (BM)

üyesinin SKH olarak 17 madde halinde ele aldığı bu başlıkların her birinde, sağlıklı yaşam ve tüm yaş gruplarının iyilik halinin sağlanmasında hemşirelere büyük roller ve görevler düşmektedir. Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) tarafından 2017 yılının teması, “Hemşireler: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmada Öncü Ses” olarak belirlenmiştir.^{3,27,28} Uluslararası Hemşireler Birliği 2017 yılında SKH ile hemşireler arasındaki ilişkiye dikkat çekmek ve hemşirelerin bu hedeflere ulaşmadaki rolünün önemini belirtmek üzere, dünya çapında vaka çalışmaları toplamış ve sonuçlarını yayımlamıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin her birine ülkelerden vaka örnekleri verilerek hemşirelerin bireysel, toplumsal ve disiplinler arası rollerine vurgu yapılmıştır.^{28,31} Yapılan çalışmaların birçoğunda; hemşirelikte araştırma, politika ve bilgilerin geliştirilmesi, desteklenmesi ve yayılmasına yönelik çağdaş teori temelli yaklaşımlardan ve savunmasız olarak nitelendirilen nüfusların bakımına yönelik sağlık hizmeti savunuculuğu etrafında toplanan birçok hemşirelik yaklaşımından bahsedilmektedir.³¹ Çağdaş hemşirelik teorileri ve uygulamaları, günümüzün sosyopolitik iklimi bağlamında değerlendirilerek, hemşirelerin küresel ve politik konularda derinlikli bilgi sahibi olmasını ve incelemesini gerekli kıldığı şeklinde ifade edilmektedir. Yapılan bu araştırma sonuçları, güncel veriler ve beklentiler ışığında, öncelikle çağdaş sağlık taleplerine uygun şekilde hemşirelik ve uygulamalarını geliştirmek ve ilerletmek gerektiğinin sorumluluğuna önem kazandırmıştır.³² Aynı zamanda savunmasız nüfusların bakımına yönelik sağlık hizmeti savunuculuğu etrafında toplanan birçok hemşirelik yaklaşımının, hemşirelik vizyonunu mesleki sorumluluklar ve entelektüel düzeydeki sorumluluklar ile ortak noktada buluşturduğu söylenebilir.

Hemşireliğin toplumu güçlendirici rolleri; topluma ve yaşanan/yaşanabilecek sorunların çözümüne odaklanması, var olan sorunların dile getiricisi olması, erdemli davranışlar sergileyerek olumlu ve sağlıklı iletişim yollarını kullanması ve böylece mesleğin bakış açısını toplumun sesine yöneltmenin bir yolu olarak görmesi yönünde özetlenebilir. Topluma ulaşarak toplum fikrini etkilemenin, halka kanıt temelli bilgi sunmanın ve hemşirelik profilini sorumlu şekilde geliştirmenin, politika yapıcılara da ulaşabilmek noktasında faydalı olacağı ifade edilmektedir.³² Entelektüeller; belirli bir eğitim sürecinden geçerek bilgi ve kültürel birikime sahip olan, bu birikimle öngörü yeteneği kazanmış, bilgisini toplumu bilinçlendirmek için kullanan ve evrensel bir hakikatin bilincine sahip olarak kitlelerden ayrı bir yerde duran evrensel bir sözcü olarak tanımlanır.^{1,11} Hemşirelerin beklenen yeni rollerini etkin, yasal ve sorumlu olarak yönetebilmesi için; eğitimsel düzeyde yeterlilik gerektirdiğini bilmeleri ve entelektüel düzeyde sorumluluklarının farkında olmaları önemli bir hemşirelik çıkarımı olarak değerlendirilebilir.

2.2. Bireysel ve Ahlaki Sorumluluklar

Mesleki roller ile bireysel sorumluluklar, uygulama ortamında bir bütün olarak sergilenmelidir. Bireylerin aktivist bir yaşam anlayışı içerisinde, yaşadığı bölgenin sorunlarına eğilmesi, toplumun sorumluluğunu üstlenmesi gerekliliğini hissetmesi ve bu yönde özgür düşünmesi bireysel sorumluluklar içerisinde değerlendirilebilir. İyi insan olma çabası ile birleştirilen başarılı bir hemşire olma çabası, hem entelektüel hem ahlaki bir sorumluluk olarak nitelendirilebilir. Çünkü entelektüel sorumluluk hak ve ödev bilinci ile diğer konuların ve kişilerin sorumluluğunu da almayı gerektirmektedir.⁷ Aynı şekilde SKH içerisinde yer verilen ve yaşam koşullarını tehdit etme riski olan doğa olayları ile iklim değişikliklerinin etkilerine yönelik de alınması gereken önlemler açısından herkes üzerine düşen görevleri yerine getirmeli ve toplumda farkındalık sağlanmasına da öncülük etmelidir. Bu nedenle hemşirelik disiplinine yeni başlayan öğrencilerin, klinik uygulayıcıların ve akademisyenlerin sosyal ve iletişimsel olarak farkındalıklarını artırdığı aktivist rollerin benimsenmesi önemli olarak nitelendirilebilir.

Bireysel sorumluluklar içerisinde eğitim önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir.³⁴ İnsan, çok yönlü eğitim gereksinimi olan bir varlıktır. Bunun için meslek üyesinin sadece alana yönelik teorik bilgiye değil, kişileri bir bütün olarak değerlendirebilecek entelektüel düzeyde bilgiye sahip olabileceği bir eğitim sisteminden geçmesi önerilmektedir.^{34,35} Sanat ve spor eğitimi ile desteklenmiş ve estetik beğenisi gelişmiş bireylerin, kendilerine, toplumlarına ve mesleki yaşamlarına katkılarının daha fazla olacağı ifade edilmektedir.^{35,36} Araştırma sonuçlarında, sanatsal faaliyetlerin; çalışanların mesleki uygulamalarındaki özgüvenlerini güçlendirerek mesleki yaşamlarına olumlu yönde katkı sağladığı, sağlık eğitimi alan kişilerin sanatsal eğitim ve uğraşlarla ilgilenmesinin; gözlem yapma, rehberlik etme ve empati becerisi gibi yeteneklerini artırdığı ifade edilmektedir.^{36,37} Güvenilir kaynaklardan yararlanarak geliştirilmiş okuma bilincinin, bilgi yönetimi öğrenmenin, küresel ve yerel güncel konuları takip etmenin, entelektüel ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmenin daha donanımlı mesleki bir yaşam sağlayabileceği, böylece bireyin hizmet verdiği topluma karşı daha faydalı olacağı söylenebilir. Ayrıca toplumun nitelikli eğitim alabilme hakkını savunma, eğitime teşvik etme ve toplumun sağlıklı olma yönünde doğru bilgiye ulaşmasına yardımcı olma yönünde eğitimcilerle işbirliği halinde olmaları yönünde de önemli görevleri bulunmaktadır.^{6,38-41}

Entelektüel sorumluluk ve entelektüellerin rolleri üzerine vurgu yapan yazarlar, entelektüel sorumlulukların içinde ahlaki sorumlulukların olduğunu ve entelektüellerin toplumsal rollerinin siyasi faaliyetlerden bağımsız olmadığını ifade etmektedir. Entelektüel sorumluluğun ahlaki boyutu içerisinde; başka insanlarla bir arada çalışmak, evrensel hakikati

anlamaya çalışmak ve insanların da kavramasını sağlayabilmek için yapıcı eylemlerde bulunmak şeklinde belirtilmektedir.⁴² Ahlaki ve bireysel sorumluluklar içerisindeki roller; eşitlikçi adalet anlayışı, etkin ve hesap verebilir kurum ve kurum çalışanları, barışçıl toplum ve eşitsizliklerle mücadeledir. Bu noktada hemşireler toplumun yaşadığı sorunları fark etmeli, ahlaki değerlerle şekillendirilmiş mesleki ve bilimsel bilgisi ile çözüm üretebilmeli ve toplumun hemşirelere daha fazla güven duymasına katkı sağlamalıdır.^{6,41,43}

Küresel ölçekte değişen ve gelişen vizyonu gerçekleştirmek için; hemşirelerin mesleklerinin topluma refah sağlayıcı potansiyeline değer vermeleri, hedeflerine ulaşmada bireysel ve entelektüel sorumluluklarının farkında olarak faaliyetlerini eğitim ve uygulama ile birleştirmeleri ve bu sayede hemşirelik mesleğini dünyaya hitap etmek için harekete geçirebilmeleri gerekmektedir. 2020 yılı DSÖ'nün tanımladığı Evrensel Sağlık Kapsamında hemşirelik ve ebeliğin güçlendirilmesi açısından hemşireler; eşitlikçi, erişilebilir ve iyileştirici bakım sistemleri yaratmanın yolunu yine kendi disiplinleri içerisinde fark edip, hemşirelik gerçeğinin özgürce konuşulmasını, duyulmasını ve onurlandırılmasını kendileri sağlayabilmelidir.^{40,43}

Sonuç ve Öneriler

Hemşirelik ve hemşirelik bakımı, klinik uygulama ve toplumsal rolleri ile insanların sağlığını evrensel düzeyde etkilemektedir. Artık tüm hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin, toplumun hemşirelere “neden, nasıl, nerede ve ne zaman” ihtiyaç duyacağını düşünmesi gerektiği konusunda daha bilinçli olması beklenmektedir. Bu nedenle; klinisyenler, akademisyenler ve yöneticiler hem hemşirelik eğitimi hem de uygulamaları esnasındaki tüm aşamalarda, gerekli entelektüel yeteneği ve duygusal olgunluğu geliştirmek için uygulamalarını bu yönde şekillendirmelidir. Hemşirelik eğitimi içerisinde özellikle yeni kuşağın özellikleri ve farklılıkları hesaba katılarak ve dünyada olup bitenler hakkında öğrencilerde merak uyandırarak dünya için önemli olan bilginin mesleki olarak da önemli olduğu üzerine daha fazla vurgu yapılmalıdır. Hemşirelik eğitiminden başlayarak tüm meslek üyelerinin değer yaratacaklarının bilincinde olmaları sağlanarak alışılmışın dışında olan farklı rolleri de önemsemesi sağlanabilmelidir. Küreselleşme ile artan kapitalist ortamda hemşireler; sorgulayıcı, araştırmacı ve gerçeğin sözcüsü olarak, tüm yaşananların ve yaşanacakların gerçek yüzünü anlamalı ve anlatmalıdır.

Her birey, öncelikle kendi eğitimine ve gelişimine önem vererek, gelişen ve değişen dünyaya olumlu katkı yaratmanın yollarını aramalıdır. Bireysel eksiklerini belirleyebilecek ve tamamlamayı hedefleyebilecek, farkındalıklarının üzerine gidecek, günceli takip edecek, merak ile zekasını birleştirerek pratiğe çevirecek ve tüm bunları yaparken yeterli motivasyona sahip

imaj sahibi meslek üyelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlık alanında da sosyal medya kullanımı ve sosyal medya iletişimde oluşturulacak içeriklerin, bireysel ve kurumsal boyutta hedefe yönelik ve değere dönüştürülmesine olanak sağlayacak şekilde planlanmasının, geniş kitlelere ulaşabilme ve etkili sağlık iletişimi sağlama yönünde katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bunu gerçekleştirmeye çalışırken günümüz dünyasının sosyal medya, dijitalleşme gibi teknolojik anlamdaki getirilerini, sosyal gürültüden uzaklaşarak etkin bir şekilde kullanmak, toplumun fikirlerinin olumlu yönde değişmesini ve toplumsal politikalarda olumlu değişiklikler yapılmasını sağlayabilir. Bireysel ve entelektüel sorumluluk duygusu ile doğru bilginin uygulamaya dönük kullanılması, topluma dönük bakış açılarının genişletilmesi, okuyucu sorumluluğu ve eleştirel okuma yaparak nitelikli okuyucu olabilme yönünde davranış geliştirilmesi ve sürekliliğin sağlanarak uygulama ve akademik çalışmaların bu yönde derinleştirilmesi öneriler arasında değerlendirilebilir.

Değişimlerin doğru ve istendik yönde ilerletilmesinin bir diğer yolu doğru kurumsal yöneticilikten ve doğru liderlikten geçmektedir. Hemşireler; özgün, entelektüel anlamda kendini liderlik yönünde geliştirme ihtiyacı duymalı, mesleki, sosyal ve bireysel sorumluluklarını birleştirmeli, iyi vatandaş olmanın öncelikli önemini yadsımamalı ve toplumu etkileyici değişikliklere sosyal sorumluluk temelli lider olarak yaklaşmanın önemini ve gereğini fark etmelidir. Aynı şekilde hükümetler ve geliştirilen politikalar da, hemşirelerin hedeflediği bireysel ve mesleki amaçlarını başarıya ulaştırmalarında gerekli araçları sağlamada destekleyici rolde katkı sağlamalıdır. Hemşireler meslek üyesi olarak sayıca fazla olmalarının ve toplumu etkileme alanlarının genişliğinin avantajını ellerinde tutmalıdır. Hemşirelerin, bu avantajlar ile toplumdaki hemşirelik imajı için, “çevre, eğitim, insan hakları, çalışan güvenliği, ekonomi, sağlık, kültür, spor, istihdam ve etik” gibi birçok alanda sosyal sorumlu olarak faaliyet göstermesi, meslekler arası iletişim ile bu konulara yönelik kampanyalarda rol alması önerilebilir.

Finansman

Bu araştırma için, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki finansman kuruluşlarından belirli bir destek alınmadı.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederim.

Kaynaklar

1. Çağan K. Entelektüel İmgesi Üzerine. Ed. Çağan K. Entelektüel ve İktidar. Ankara: Hece Yayınları;2005. s.9-22.
2. Braveman P, Gottlieb L. The social determinants of health: It's time to consider the causes of the causes. Public health reports. 2014 [11.01.2020]. Erişim adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24385661/>.
3. 3.International Council of Nurses-3. 2017. [10.12.2019]. Erişim adresi: [//www.icnvoicetolead.com/wpcontent/uploads/2017/04/ICN_AVoiceToLead_guidancePack-9](http://www.icnvoicetolead.com/wpcontent/uploads/2017/04/ICN_AVoiceToLead_guidancePack-9).
4. Koç ÖE. Kamu kesimi sağlık hizmetlerinin sunumu ve sağlık harcamaları. Ed. Koç ÖE. Türkiye'de Sağlık Harcamaları ve Özel Kesim Uygulamaları. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım; 2018. s.47-50.
5. Aydoğan İ. Bilim insanı ve entelektüel özellik. Girne American University Journal of Social and Applied Science. 2008;3(6):81-7.
6. Oskay Ü, Büyükyılmaz F, Ünalı-Baydın N, Karaman A, Yılmaz B, Akyüz F. Uluslararası Hemşireler Birliği teması'na genel bakış. FNJN. 2018;26(1):69-78.
7. Sam R. Entelektüeller: toplumsal değişim ve gelişim sürecinin öncüleri. Sosyoloji Konferansları. 2017;55(1):333-350.
8. Tiryaki MZ. Aydınlar, akademisyenler ve entelektüeller: Savaş bitti şiirine farklı bir bakış. İnsan ve Toplum Dergisi. 2014;4(8):163-84.
9. Bodin L. Çeviri: Dünder M. Aydınlar. Ankara: Ayko Yayıncılık; 1984.s.9.
10. Le Goff J. Çeviri: Kılıçbay MA. Ortaçağda Entelektüeller. 4. Baskı. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları;2017.s.16-22.
11. Foucault M. Çev. Ergüden I, Akınhay O, Keskin F. Entelektüelin Siyasi İşlevi. 4.Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları;2000.s.24-32.
12. Şenşekerci E, Bilgin A. Eleştirel düşünme ve öğretimi. UÜFEFSBD. 2008;9(14):15-43.
13. Kongar E. Demokrasi ve Laiklik. İstanbul: Remzi Kitabevi; 1997.s.47.
14. Ortaş İ. Öğretim üyesi ya da bilim insanı kimdir? Pivolka Dergisi. 2004;3(12):11-16.
15. Özkurt N. Eleştiri ve Aydınlanma. İstanbul: Say Yayınları;1994.s.21.
16. Erer MT, Akbaş M, Yıldırım G. Hemşirelik sürecinin evrimsel gelişimi hemşirelik süreci. Lokman Hekim Dergisi. 2017;7(1):1-5.
17. Birol L. Hemşirelik Süreci. İstanbul: Etki Yayınları;2010.s.35-45.
18. Velioglu P. Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar. İstanbul: Alaş Ofset Matbaa;1999.s.393-96.
19. Ay F. Mesleki Temel Kavramlar. Ed. Ay A. Temel Hemşirelik: Kavramlar, İlkeler, Uygulamalar. İstanbul: Medikal Yayıncılık;2007.s.35-56.
20. Okuroğlu G, Bahçecik N, Ecevit Alpar Ş. Felsefe ve hemşirelik etiği. Kilikya Felsefe Dergisi. 2014; 0(1): 53-61.
21. Erer MT, Akbaş M, Yıldırım G. Hemşirelik sürecinin evrimsel gelişimi: Hemşirelik süreci. Lokman Hekim Dergisi. 2017;7(1):1-5.
22. Baykara Göçmen Z. Hemşirelik Bakımı Kavramı. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2014;1(2):92-9.
23. Kaya A, İşler A, Karataş N. Profesyonellik çerçevesinde hemşirelik bilimi: Genel bir bakışı. 2019 [14.04.2020]. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/334203496>.

24. Karasar N. Temel Kavram İlke ve Yaklaşımlar: Bilimsel Araştırma Yöntemi. 12. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Eğitim; 2003.s.3-43.
25. Ruddy JE. The nature of philosophy science, theory and knowledge relating to nursing and professionalism. JAN. 1998;28(2): 243-50.
26. Karadağ A. Meslek olarak hemşirelik. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2002;5(2):55-62.
27. International Council of Nursing (ICN) (part one). Definition of Nursing. 2017 [15.01.2020]. Erişim adresi: <http://www.icn.ch/who-we-are/icndefinition-of-nursing/>.
28. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. 2019 [15.01.2020]. Erişim adresi: <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-developmentgoals.html>.
29. Kiraz ED. Sağlıkın sosyal belirleyicileri. SD (Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü) Dergisi. 2019;52:10-3.
30. Toplam Faktör Verimliliği için Politika Çerçevesi Geliştirilmesine Destek Projesi. 2018 [15.01.2020]. Erişim adresi: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/tr>.
31. International Council of Nursing (ICN) (part two). Who we are. 2017 [16.01.2020]. Erişim adresi: <http://www.icn.ch/who-we-are/who-weare>.
32. International Council of Nursing (ICN) (part three). What we do. 2017 [16.01.2020]. Erişim adresi: <http://www.icn.ch/what-we-do/what-wedo/>.
33. Gagnon M. Whistleblowing: A Concept Analysis. 2019 [26.01.2020]. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/nhs.12667>.
34. Kaya N, Babadağ K, Aştı T. Yaşam Modeli, Hemşirelik Esasları Uygulama Rehberi. İstanbul: Medikal Yayıncılık Ltd. Şti;2008.s.1-7.
35. İlçe A, Yüzden GE. Hemşirelik eğitiminde sanat ve spor. IJHS. 2015;12(2):990-1001.
36. Buyurgan S, Buyurgan U. Sanat Eğitimi ve Öğretimi. 3.Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık;2012. s.16-20.
37. Staricoff RL. Arts In Health: A Review Of The Medical Literature. 2004 [25.01.2020]. Erişim adresi: <https://www.who.int/hrh/news/2019/2020year-of-nurses/en>.
38. International Council of Nursing (ICN) (part four). Nurses: A voice to lead - Achieving the sustainable development goals. 2017 [26.01.2020]. Erişim adresi: https://www.icnvoicetolead.com/wpcontent/uploads/2017/04/ICN_AVoiceToLead_guidancePack-9.pdf.
39. Arazi M. Ortopedi ve Travmatolojide Sosyal Medya Kullanımı. 2014 [25.11.2020]. Erişim adresi: <http://aott.org.tr/files/journals/1/articles/2847/public/2847-3623-1-PB.pdf/>.
40. Şehirlioğlu MA. Bilgi ile enformasyon arasındaki fark: Ortopedi ve travmatolojide sosyal medya kullanımı. TOTBİD Dergisi 2020;19:122-26. doi: 10.14292/totbid.dergisi.2020.15.
41. Özkan Ö, Özdil K, Büyüksoy GDB. Hemşirelikte okuyucu sorumluluğu taşımak ve nitelikli okuyucu olmak. EGEHFD. 2016;32(1):156-72.
42. Şengül Y. Foucault ve Câbirî'de entelektüel özne. IJSS. 2022;4 (1):71-85. [10.07.2022]. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hafizadergisi/issue/71173/1117926>.
43. Karasu F. Hemşirelik eğitiminde işbirlikli öğrenme modeli. JHVS. 2020;8(3):973-88.